

طرح درس « کلیاتی درباره درمان‌های دارویی و فیزیکی در اختلالات روانی »

هدف کلی از این درس آشنائی دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی با مبانی دارودرمانی اختلالات روانی با داروهای روان‌گردان و سایر درمان‌های فیزیکی این اختلالات مانند درمان با شوک الکتریکی است که در حیطه روان‌پزشکی به کار می‌روند. این آموزش‌ها به فراگیران کمک می‌کند تا در همکاری با روان‌پزشکان و فعالیت تیمی با آنان تصور واقع‌بینانه‌ای از درمان‌های موازی با روان‌درمانی داشته و با این درمان‌ها به درستی تعامل نمایند.

جلسه اول: مروری بر کارکردهای روان‌شناختی نواحی مختلف مغز انجام می‌شود تا برای فراگیران روشن گردد که مبانی زیستی عملکردهای روان‌شناختی چگونه است. در این جلسه زمینه‌های لازم برای فهم نحوه اثرگذاری داروهای روان‌گردان بر سیستم عصبی مرکزی فراهم می‌گردد.

جلسه دوم: در این جلسه کلیات داروشناسی شامل تعریف دارو، تعریف داروی روان‌گردان و فارماکوکینتیک (چگونگی تأثیر بدن بر دارو) و فارماکودینامیک (چگونگی تأثیر دارو بر بدن) شرح داده می‌شود. در مبحث فارماکوکینتیک موضوعات مهمی شامل چگونگی جذب دارو، چگونگی توزیع دارو در بدن، سد خونی - مغزی، فراهمی زیستی دارو، متابولیسم دارو، نحوه دفع دارو و نیمه‌عمر دارو مورد بحث قرار می‌گیرد.

جلسه سوم: در این جلسه مبحث فارماکودینامیک شامل جایگاه نورونی اثرگذاری دارو، نقش نوروترانسمیترها، مفهوم آگونیسم و آنتاگونیسم، منحنی دوز - پاسخ، سمیت و عوارض نامطلوب، مفهوم شاخص درمانی، حساسیت‌زدایی، تحمل، وابستگی و علائم ترک، سوءمصرف دارو یا مواد و بالاخره پدیده بازگشت واکنشی و تفاوت آن با وابستگی به دارو شرح داده می‌شوند.

جلسه چهارم: در این جلسه اصول کلی تجویز داروهای روان‌گردان شامل تشخیص وضعیت، توجیه بیمار، نحوه انتخاب دارو، انتخاب دوز دارو و تعیین مدت مصرف دارو توضیح داده می‌شود. همچنین در این جلسه باورهای عامیانه و غیرمنطقی و شبهاتی که در خصوص داروهای روان‌گردان وجود دارد زدوده می‌گردد و سؤالات رایج مراجعان از روان‌شناس در مورد دارو پاسخ داده می‌شود.

جلسه پنجم: در این جلسه جزئیات چگونگی عملکرد داروهای روان گردان، انواع نوروترانسمیترها و نقش آنها در اثرگذاری داروها، انواع مکانیسم‌های آگونیستی و آنتاگونیستی، دسته‌بندی داروهای روان گردان و همچنین همپوشانی‌های آنها شرح داده خواهد شد.

جلسه ششم: این جلسه به بیان داروهای ضد روان‌پریشی (آنتی‌سایکوتیک) اختصاص دارد. در این جلسه ابتدا مروری تعریف و علائم روان‌پریشی و انواع آن شده و سپس مکانیسم اثر داروهای آنتی‌سایکوتیک، چگونگی کشف نقش نوروترانسمیتر دوپامین در روان‌پریشی، بازنگری مسیرهای دوپامینی در مغز، نقش سایر نوروترانسمیترها در روان‌پریشی، تقسیم‌بندی داروهای ضد روان‌پریشی، بیان انواع و مزایای نسبی آنها، روش تجویز داروهای ضد جنون، سایر کاربردهای داروهای ضد روان‌پریشی، عوارض داروهای آنتی‌سایکوتیک و نحوه مقابله با آنها بیان می‌گردد.

جلسه هفتم: در این جلسه داروهای ضد افسردگی (آنتی‌دپرسانت‌ها) معرفی می‌شوند. ابتدا مروری بر اختلالات خلقی و علائم آنها انجام شده و سپس مبانی زیست - پزشکی افسردگی، نقش نوروترانسمیترها به ویژه مونوآمین‌ها، نظریه جدید نورون‌زاد، سیر تغییرات خلقی بیماران از زمان شروع بیماری تا درمان بیان می‌گردد.

جلسه هشتم: در این جلسه تقسیم‌بندی انواع داروهای ضد افسردگی، مکانیسم اثر آنها، عوارض جانبی ناخواسته، نحوه مقابله با این عوارض، سایر کاربردهای داروهای ضد افسردگی، کاربردهای سایر دستجات دارویی در افسردگی، اولویت‌بندی تجویز داروهای ضد افسردگی و مقایسه میان آنها بیان می‌شود.

جلسه نهم: در این جلسه درمان دارویی وسواس - اجبار و اختلالات وابسته شرح داده می‌شود. ابتدا مروری بر علائم و نحوه تشخیص OCD، OCPD و سایر اختلالات وابسته صورت گرفته و سپس مکانیسم عصب - روان‌شناختی اختلال وسواس - اجبار و در آخر درمان دارویی این اختلال و اختلالات وابسته و انواع داروهای قابل تجویز و نحوه اثر آنها بر نوروترانسمیترها و مسیرهای عصبی بیان می‌شوند.

جلسه دهم: به داروهای تثبیت‌کننده خلق و کاربردهای آنها در اختلال دوقطبی اختصاص دارد. در ابتدا مروری بر علائم تشخیصی اختلال دوقطبی و انواع آن انجام شده و سپس مبانی عصب - روان‌شناختی مانیا، انواع داروهای

تثبیت‌کننده خلق، مکانیسم اثر و کاربرد آنها، ملاحظات بالینی مهم در مورد لیتوم، عوارض ناخواسته و نحوه مقابله با آنها و در نهایت اولویت‌بندی کاربرد داروهای تثبیت‌کننده خلق در مانیا توضیح داده می‌شوند.

جلسه یازدهم: به درمان دارویی اختلالات اضطرابی اختصاص دارد. ابتدا مروری بر علائم تشخیصی اختلالات اضطرابی و انواع آنها انجام شده و سپس نقش نوروترانسمیترها به ویژه سروتونین و نوراپی‌نفرین در اختلالات اضطرابی، مسیرهای عصبی مربوطه، تقسیم‌بندی داروهای مورد استفاده در اختلالات اضطرابی، مکانیسم اثر آنها، عوارض جانبی ناخواسته و نحوه مقابله با این عوارض و بالاخره درمان دارویی بی‌خوابی بیان می‌گردد.

جلسه دوازدهم: به درمان دارویی اختلالات شناختی - عصبی اختصاص دارد. در این جلسه ابتدا مکانیسم‌های شناختی سیستم عصبی مرکزی بیان شده و انواع اختلالات شناخته‌شده در این زمینه به ویژه دلیریوم و دمانس و علائم و تمایزات آنها معرفی می‌گردند. آنگاه مکانیسم عصب‌شناختی این اختلالات شرح داده شده و سپس تقسیم‌بندی انواع داروهای مورد مصرف در این اختلالات، مکانیسم اثر آنها، عوارض ناخواسته احتمالی و نحوه مقابله با این عوارض بیان می‌گردد.

جلسه سیزدهم: در این جلسه ابتدا کلیاتی در مورد دارودرمانی اختلالات روانی در کودکان بیان شده و سپس علائم تشخیصی اختلال کم‌توجهی - بیش‌فعالی (ADHD)، مکانیسم عصب‌شناختی بروز آن، تقسیم‌بندی داروهای مورد مصرف در این اختلال، شرح داده می‌شوند. آنگاه اختلالات پرخاشگرانه و رفتاری، اختلالات طیف اوتیسم، افسردگی کودکان و نوجوانان، اختلالات اضطرابی در کودکان و نوجوانان، اختلالات مربوط به ضربه و فشارزاهای روانی در کودکان و نوجوانان، اختلال وسواس - اجبار و اختلالات وابسته در کودکان و نوجوانان، اختلال دوقطبی در نوجوانان، پسیکوز در کودکان و نوجوانان و بالاخره بی‌اختیاری ادرار و مدفوع و همچنین دارودرمانی در این اختلالات بیان می‌شوند.

جلسه چهاردهم: این جلسه به داروهای متفرقه در روان‌پزشکی اختصاص دارد. در این جلسه داروهائی که اصالتاً جزو داروهای اعصاب و روان محسوب نمی‌شوند اما از اثرات جانبی آنها برای مصارف درمانی در اختلالات روانی و یا رفع عوارض داروهای روان‌گردان استفاده می‌شود، بیان می‌شوند. همچنین در این جلسه انواعی از داروهای گیاهی مورد مصرف در اختلالات اعصاب و روان و معایب و مزایای آنها شرح داده می‌شوند.

جلسه پانزدهم: به درمان‌های فیزیکی غیردارویی اختصاص دارد. در این جلسه درمان با شوک الکتریکی (ECT)، نحوه اثر آن و موارد کاربرد آن بیان شده آنگاه سایر درمان‌های فیزیکی کمتر رایج نیز شامل VNS، TMS، TDCS، فوتوتراپی و ورزش بیان شده و در آخر کلیاتی در مورد نوروفیدبک و شرح اینکه این درمان نوعی روان‌درمانی است و نه یک درمان فیزیکی ارائه می‌شود.